

דברי השירה

וידבר משה באזני כל קהל ישראל את דברי השירה הזאת עד תמס (דברים לא)

מתורת מורינו רבי יהודה אריה הלוי דינר שליט"א

רב ביהכ"נ 'דברי שיר' ואזור מרכז ב"ב

נערך ע"י א.ח.ב. • ניתן לקבל הגליון במייל mdh036194741@gmail.com

פרשיות נצבים וילך - אלול

כל האלות הם לטובת עם ישראל

"ונתן ה' אלקיך את כל האלות האלה על איביך ועל שנאיך אשר רדפוך" (ל' - ז').

המגיד מדובנא מבאר ענין זה כדרכו ע"פ משל, לעשיר אחד שהיה צריך לנסוע למרחקים, וקנה לצורך נסיעתו סוסים עם מרכבה, והוא היה מבקש מנער אחד שיהיה העגלון שלו, שאל הנער את העשיר מה יהיה שכרו על כך, ענה לו העשיר, שבהגיעו אל מחוז חפצו כבר לא יהיה לו צורך לא בסוסים ולא במרכבה, ואז הוא יתן לנער בשכרו את הסוסים עם הגעלה, ויחד עם זה יתן לו ג"כ את המקל שבהם רודים את הסוסים, למעשה יקבל את הכל.

והנמשל, שהקב"ה הכין לעם ישראל כל מיני בעלי עגלות שהם רודפים אותנו כדי להביאנו לדרך הישרה והטובה, ומסר להם את העגלות והסוסים והמקלות, שהם הקללות והאלות, ולעתיד כשנבוא לגמר הנסיעה אל מחוז חפצו יתברך, כבר לא יהיה צורך באותם כלי נסיעה, יתן אותם ה' ביד הבעלי עגלות בשכרם.

.....

ביאור מאמר הגמ'

'גדולה תשובה שדוחה ל"ת שבתורה'

"כי קרוב אליך הדבר מאד בפיק ובלבבך לעשתו" (ל' י"ד).

שיטת הרמב"ן דפסוק זה הולך על מצות התשובה, 'שיתודו את עונם ואת עון אבותם בפיהם וישוּבו בלבם אל ה'...'

בגמ' יומא (דף פ"ו ע"א) איתא, 'אמר רבי יוחנן גדולה תשובה שדוחה את לא תעשה שבתורה, שנאמר לאמר הן ישלח איש את אשתו והלכה מאתו והיתה לאיש אחר, הישוב אליה עוד, הלא חנוף תחנף הארץ ההיא, ואת זנית רעים רבים ושוב אלי נאם ה'."

והיינו שאע"פ שיש איסור של מחזיר גרושתו, שאם אדם גירש את אשתו והיא הלכה ונשאת לאחר, אע"פ שנתגרשה מהשני או שהוא מת היא אסורה לחזור לראשון, ואצל הקב"ה כתוב שאע"פ שעם ישראל כביכול עזב את הקב"ה והלך עם אחרים ח"ו, אפ"ה ע"י התשובה הקב"ה יחזור ויקח אותם.

הקשו המפרשים, דכן הוא הדין בכל התורה דעשה דוחה לא תעשה, ואין זה חידוש דוקא במצות התשובה שעשה דוחה לא תעשה, ומה כוונת הגמ' 'גדולה תשובה שדוחה את ל"ת שבתורה'.

ובספר תוספת יום הכיפורים שם מביא שיש שתירצו דהכלל שעשה דוחה לא תעשה היינו דוקא באופן שמי שעובר את הלאו הוא מקיים את העשה, אך אם אחר מקיים את העשה ולא מי שעובר על הלאו, בכה"ג לא אמרינן דעדל"ת, [וכמבואר בתוס' בגיטין דף מ"א ע"ש], וכאן הקב"ה כביכול הקב"ה עובר את הלאו, והקיום עשה הוא אצל עם ישראל שמקיימים

נודה מאד לכל מי שיוכל לסייע בכיסוי הוצאות ההדפסה. להנצחות לע"נ וכיו"ב, נא לפנות למייל mdh036194741@gmail.com או בטל' 0527129867

מצות התשובה, וע"ש מה שהעיר על תירוץ זה. ובאמת זה תלוי בתירוץ התוס' בגיטין שם ובבבא בתרא דף ג', ועי' בהגהות מהרעק"א שם. וכתב שם בס"ד תירוץ נוסף, דבתוס' בעירובין (דף ק' ע"א) כתבו דהכלל שעשה דוחה ל"ת, היינו רק באופן שחיוב המצות עשה בא שלא ע"י פשיעה, וכגון כלאים בציצית שהוא לא עבר עבירה שהיא חייבתו במצות עשה, ובכה"ג העשה אלים ויש בכוחו לדחות הלאו, אך באופן שנתחייב בעשה ע"י שפשע, אין העשה דוחה ל"ת, ולפי כלל זה היה הדין נותן שאין עשה של תשובה ידחה ל"ת, שהרי חיוב מצות התשובה באה ע"י שהאדם פשע ועבר עבירה, וע"ז אמר רי"ח 'גדולה התשובה כו', וכתב זה כתב מרן הגר"ח הלוי זצ"ל [הובא בשמו בספר מעתיקי השמועה ח"ב עמ' קל"ה].

וע"פ יסוד זה אפשר לתרץ קושיא נוספת, דבגמ' סנהדרין (דף ע"א ע"א) איתא 'רבי אליעזר אומר כל עיר שיש בה אפילו מזוזה אחת - אינה נעשית עיר הנדחת, מאי טעמא אמר קרא ואת כל שללה תקבץ אל תוך רחבה ושרפת באש, וכיון דאי איכא מזוזה לא אפשר, דכתיב לא תעשון כן לה' אלהיכם, והיינו שאם יש אפילו פתח אחד שיש בו מזוזה, אין דנים את העיר הזאת כעיר הנדחת, שהרי עיר הנדחת חייבים לשרוף את כל שללה, וכיון שיש בה מזוזה אי אפשר לשורפה וא"כ אין דנים בה כלל דין עיר הנדחת.

ובאחרונים הק' שהרי ק"ל דעשה דוחה לא תעשה, וא"כ שיבוא עשה של שריפת עיר הנדחת וידחה לא תעשה 'דלא תעשון כן'.

ויש שתירצו (היד דוד בסנהדרין דף ק"ג ע"א, והמנחת חינוך מצוה קמ"ב ה', ומצוה תס"ד מ"ו) ע"פ מה שכתבו התוס' בעירובין הנ"ל דהיכא שהעשה בא על ידי פשיעה, לא אמרינן דעשה דוחה את הלא תעשה, משום שהעשה יכול היה להתקיים בלא דחיית הלאו, וכאן הרי העשה של שריפת עיר הנדחת בא על ידי פשיעה שהעיר עבדה עבודה זרה ולכן אין העשה דוחה את הלא תעשה [ועי' שיעורי רבי דוד סנהדרין אות נ"ו].

.....

האם בכתב ס"ת ומסר לאחר מקיים מצוה

"ועתה כתבו לכם את השירה הזאת..." (ל"א - ו"ט).

בגמ' סנהדרין (דף כ"א ע"ב) 'אמר רבה אעפ"י שהניחו לו אבותיו לאדם ספר תורה מצוה לכתוב משלו, שנאמר ועתה כתבו לכם את השירה'. בספר תורת חיים שם כתב 'ונראה דיחיד הכותב ספר תורה לעצמו ונותנה לבית הכנסת לקרות בה בציבור ומקדישה, לאו שפיר קעביד, דכיון שמקדישה הרי היא של הקדש ולא שלו היא ושוב אינו יוצא בה ידי חובתו, דלכם כתיב שלכם בעינינו...!'

וכתב עוד - 'וליכא למימר דבכתיבה לחוד תליא מילתא, דכיון דכתב לעצמו ספר תורה יצא ידי חובתו, וסגי ליה אף על גב דמקדישה בתר הכי, זה אינו, דיחיד שכתב ספר תורה לעצמו ואח"כ נאבדה פשיטא שצריך

להרגיש את מילים היוצאים מהפה בעת אמירת הסליחות

השבוע מתחילים לומר סליחות, ומסופר על מרן החפץ חיים זצוק"ל [שהשבוע בכ"ד אלול היארצייט שלו שנלב"ע בשנת תרצ"ג], שבשעה שהיה אומר סליחות לא היה ניכר עליו משהו מיוחד יותר משאר המתפללים, אבל בקטע שאומרים לפני 'שמע קולנו', 'זכור לנו ברית אבות' היה החפץ חיים בוכה בדמעות שלישי, שהרי בקטע זה אומרים להקב"ה הרי אתה אמרת שתזכור ברית אברהם, הרי אתה אמרת תחזיר אותנו אליך, ושתטהר אותנו וכו', ובהרגשה הזאת אמר החפץ חיים את כל מה שמובא שם בהתרגשות גדולה מאוד.

.....

כל המקבל עליו עול תורה מעבריים ממנו עול מלכות

מעשה היה באברך שהתגורר בביתר עילית ואביו היה זקוק לעזרתו אלא שהוא היה גר בחיפה, ולצורך כך הוא קנה רכב גדול כדי שיוכל לבוא לעזרת אביו ככל שידרש, ופעם אחת היה אצל אביו בשבת, הוא וכל משפחתו יחד עם אחד מילדיו הנשואים וילדם הקטן, ועד שהתארגנו לחזור לביתם כבר לא היתה תחבורה ציבורית, ובלית ברירה הוא העלה לרכבו קצת מעל המותר בתקוה שלא יתפס..., ובאמצע הדרך הוא עקף איזה רכב שנסע לפניו, ואז הוא מגלה שזאת היתה ניידת משטרה והיא איתנה לו לעצור בצד, השוטר שם טען שהוא עשה עקיפה שלא כחוק, ואז מגלה השוטר שיש ברכב נוסעים מעל המותר, השוטר התחיל לצעוק שהוא הולך ליתן לו קנס של אלפיים שקלים ושיללת רישיון נהיגה לשלוש חודשים, וכך השוטר צעק וצעק, ובמשך כל הזמן ההוא ישב היהודי בעיניים עצומות ולא הגיב כלום, עד כדי כך שאפילו השוטר באמצע שאל אותו האם הוא בוכה..., אלא שלפתע לאחר כמה דקות השוטר אומר לו קח את הרישיון ותיסע מכאן מהר, ולא נתן לו שום קנס ושום עונש, ובלי שום הסבר השוטר עזב אותו, לאחר מכן סיפר אותו יהודי, שבזמן שהשוטר צעק עליו הוא התפלל במחשבתו להקב"ה, שהרי כל מה שקנה את הרכב היה רק כדי לקיים מצות כיבוד אב, וגם כעת הוא חוזר מכיבוד אב, ולכן שהקב"ה ירחם עליו שלא יבוא לו נזק ח"ו על ידי מצוה זו, וגם שלא ישללו לו את הרכב אפילו לא לזמן קצר כי זה מאוד חשוב לו שיוכל ליסוע לאביו, וכך הוא התפלל במחשבתו עד שפתאום שומע שהשוטר אומר לו שהוא משוחרר בלי כלום. [אין ללמוד מסיפור זה למעשה].

.....

להעתיר בתפילה עבור הצאצאים

כשעלה הגאון הצדיק רבי רפאל ברוך טולידנו זצ"ל ממרוקו לארץ, בא לקבל את פניו המשגיח הגה"צ רבי שלמה וולבא זצ"ל, ושאל אותו איך הוא זכה לגדל במרוקו משפחה כל כך מפוארת כנגד כל ההשכלה שהיתה שם. השיב לו רבי רפאל ברוך זצ"ל, שבכל לילה הוא היה נכנס לחדר אחד בבית והרבנית היתה נכנסת לחדר אחר, והיו שופכים דמעות כמים על כל ילדיהם וצאצאיהם שיגדלו בדרך התורה והמצוות, וזה היתה 'השיטה' שבה זכה למשפחה כל כך מפוארת.

ומרן הרב מבריסק זצ"ל צעד פעם עם בנו רבי רפאל, וניגש אליהם יהודי אחד ואמר למרן הרב זצ"ל שהוא יכול להיות מרוצה ושבע רצון מכך שזכה שבניו כולם מוצלחים ויראי שמים, ובתחילה הרב לא הגיב לו כלום, אך לאחר שהלכו כמה צעדים אמר הרב לבנו שירוך אחרי האיש ההוא, ויאמר לו [באידיש] 'האם אתה סבור שבחינם זה בא לי?? כמה דמעות שפכתי בשעה שנדנדתי את עריסותיהם של ילדי!...'.

לכתוב לו ספר תורה אחרת, כדמשמע מדברי הרמב"ם ז"ל בפ"ג מהלכות מלכים, שכתב, בעת שישב המלך על כסא מלכותו כותב לו ספר תורה לעצמו יתר על הספר שהניחו לו אבותיו, ואם לא הניחו לו אבותיו או שנאבד כותב שני ספר תורה וכו', וא"כ יחיד נמי כשנאבדה לו ספר תורה שלו פשיטא דצריך לכתוב לו אחרת, דבספר תורה שמניח בבית גנזיו אין לחלק בין יחיד למלך לענין אבידה, לכך נראה דאין להקדיש ספר תורה אלא א"כ כותב לעצמו אחרת'.

ומבואר דהתורת חיים ס"ל דלא סגי בכתיבה לחוד, אלא המצוה לכתוב ושיהיה אצלו, ואם מסר לאחר או שנאבד לו הס"ת, לא יוצא יד"ח מצות כתיבת ס"ת, וראייתו ממש"כ הרמב"ם לגבי מלך שאם נאבד לו הס"ת שמונח בבית גנזיו צריך לכתוב שני ס"ת, ומוכח א"כ שבכתיבה לחוד אין מתקיים המצוה.

אמנם במנחת חנוך (תר"ג אות ה') כתב דמהרמב"ם אין ראייה, דשאני מלך דיוצא בס"ת שחייב ככל ישראל אף במה שירש מאבותיו, וא"כ גדר המצוה הוא שיהיה לו עוד ס"ת כל הזמן בבית גנזיו, ולכן אף בנאבד חייב, אך בשאר ישראל הגדר הוא חיוב כתיבה ויוצא אף אם כתב ומסר לאחר.

ובשו"ת באר יצחק (י"ד סי' י"ט) מהגאון רבי יצחק אלחנן ספקטור זצ"ל, מביא ראייה חזקה מאוד שבכתיבה לבד יוצאים יד"ח, וגם אם אח"כ מסר הס"ת לאחר יצא יד"ח, דבמשנה בבכורים (פרק ג' משנה י"ב) מבואר דהבעל חוב נוטל ספר תורה מהלוה אם אין לו מה לשלם, ויש להקשות, דהרי הטעם שגובים ממטלטלים אע"ג דמטלטלי לא משתעבדי, כיון דפריעת בע"ח מצוה, ואם נאמר דבכותב ס"ת ומסר לאחר לא מקיים המצוה, א"כ מאי אולמיה מצות פריעת בע"ח ממצות כתיבת ס"ת, וא"כ למה גובה הבע"ח ס"ת בחובו, וע"כ מוכח שאע"פ שמסר הס"ת יצא יד"ח המצוה, ולכן שפיר הבע"ח גובה ממנו הס"ת.

שמעתי מידידי הגאון רבי צבי פלמן שליט"א ששמע מאביו הגאון רב"צ פלמן זצ"ל, שפעם מרן הגר"ח קניבסקי זצ"ל הזמין ספר תורה במחיר של שלושים אלף דולר, ולאחר כמה ימים מסר הגר"ח לסופר את כל הסכום ביד, ומאז למשך עשר שנים הסופר כתב את הספר תורה, אלא שאפילו פעם אחת לא שאל הגר"ח את הסופר מה קורה עם כתיבת הס"ת, וכשנשאל על כך הגר"ח מדוע לא ניגש לזרז את הסופר שיכתוב יותר בזריזות, שהרי ראה אותו כל יום בבית הכנסת, השיב הגר"ח דעיקר המצוה היינו הכתיבה, ומה בכך שהמצוה נמשכת זמן רב, ולכן אין ענין לזרז את הסופר.

.....

אהבת תורה של הרב מפוניבז' זצ"ל

השבוע (כ' אלול) חל היארצייט של מרן הרב מפוניבז' זצ"ל, וידוע אהבת התורה העצומה שהיתה לו, וסיפר הרב זצ"ל מהיכן זה בא אליו, שכשהוא היה ילד אבא שלו שלח אותו בפורים להביא לרב של העיירה משלוח מנות, וביחד עם זה הוא שלח מתנה גמרא מסכת בבא בתרא, וכשהרב ראה את הגמ' בבא בתרא שקיבל, אורו עיניו ממש והתרגש מאוד, ושאל את הרבנית באיזה שעה קבעו שתתחיל סעודת פורים, ענתה הרבנית שדיברו על שעה שתיים בצהריים, אמר לה הרב לדחות את הסעודה לשעה ארבע וחצי, כי הוא לא מסוגל עכשיו שלא ללמוד בגמרא שקיבל, ואמר על זה מרן הרב מפוניבז', שהרי הרב ההוא קיבל את הגמ' למתנה ולא בהשאלה, וא"כ זה יהיה אצלו לתמיד, ואעפ"כ בער לו עכשיו ללמוד בשקיקה בגמרא, וכל זה מפני הצימאון הגדול שהיה לו, וסיפר הרב מפוניבז' שדבר זה נתן לו הרבה אהבת תורה ומושגים לחשקת התורה.

.....

לרפואת הגאון רבי חיים בן רעשא ריזל ברמן שליט"א בתוך שאר חולי ישראל

לעילוי נשמת אשת חבר לנשיא ישיבת פוניבז' הגאון רבי אברהם כהנמן זצ"ל הרבנית רבקה בת רבי אליעזר ע"ה. נלב"ע כ"ה אלול תש"פ. ת. נ. צ. ב. ה.